

W pracy podjęto w szczególności problem badawczy sprowadzający się do pytania o optymalny kierunek i zakres kształtowania typizacji stalkingu, odzwierciedlający możliwie dokładnie naturę penalizowanego zjawiska i zapewniający adresatom normy prawnej realną możliwość przewidzenia naruszenia prawa. Celem głównym rozprawy było potwierdzenie na tle antystalkingowego prawodawstwa krajów anglosaskich tezy, że zawarte w polskim kodeksie karnym regulacje dotyczące stalkingu m.in. nie stanowią adekwatnego narzędzia do przeciwdziałania zjawisku stalkingu. Zamierzeniem pośrednim opracowania było przeprowadzenie analizy prawnoporównawczej regulacji antystalkingowych, zwłaszcza penalizujących stalking — w Polsce oraz krajach anglosaskich, takich jak: Anglia i Walia, Szkocja, Irlandia, a także Kanada, Nowa Zelandia, wybrane stany i terytoria australijskie oraz stany USA, ze szczególnym uwzględnieniem znamion przestępstwa stalkingu. Celem pracy było też wykazanie, że polska typizacja stalkingu wymaga gruntownych zmian legislacyjnych, z jednoczesnym nakreśleniem kierunku jej właściwego kształtowania. Sformułowano tezę badawczą, że regulacja antystalkingowa w polskim kodeksie karnym narusza zasadę nullum crimen sine lege certa, pozbawiając adresatów normy w niej zawartej możliwości rozpoznania ryzyka karalności (niespełnienie wymogu przewidywalności). W ramach opracowania postawiono też tezę, że polska typizacja stalkingu nie odzwierciedla w pełni charakteru stalkingu, zwłaszcza nie oddaje złożonej natury tego zjawiska, w tym wyrafinowanych metod zachowania sprawcy, niejednokrotnie składającego się z legalnych, a prima facie nawet pożądaných, działań. Nadto, sformułowano tezę badawczą, że konsekwencje zachowania się stalkera adekwatnie odzwierciedla — odpowiadająca anglosaskiej koncepcji emotional distress — ogólna kategoria „psychicznej (emocjonalnej) udręki”, stanowiąca ramowy rezultat aktywności sprawcy nękania, w który może wpisywać się nawet najbardziej negatywny skutek prześladowania w postaci wzbudzenia w osobie nękanego poczucia strachu lub zagrożenia. W rozprawie postawiono też tezę badawczą, że wymogi mens rea w typizacji z art. 190a § 1 k.k. są zbyt wysokie, nieadekwatne do charakteru wszystkich odmian penalizowanego zjawiska. Badania przeprowadzono przede wszystkim w oparciu o metodę formalno-dogmatyczną w kontekście prawnoporównawczym. Obok badań poszczególnych unormowań prawnych uwzględniono także analizę orzecznictwa i piśmiennictwa, zarówno polskiego jak i anglosaskiego. W mniejszym zakresie posłużono się metodą funkcjonalną, opierającą się na badaniu podobnych funkcji spełnianych przez określone instytucje prawne w różnych krajach. Ze względów praktycznych rozprawa zawiera pewne elementy komparatystyki prawnohistorycznej, w celu ukazania mechanizmu kształtowania się instytucji antystalkingowych w poszczególnych krajach. Struktura rozprawy — poza odrębnym wprowadzeniem i zakończeniem — obejmuje osiem rozdziałów. Rozdział pierwszy poświęcony jest kwestii kierunku rozwoju antystalkingowych uregulowań prawnych, zawiera m.in. najważniejsze aspekty ich kształtowania się w poszczególnych krajach anglosaskich. Uwagę zwrócono także na ratio legis wprowadzenia przestępstwa stalkingu do polskiego kodeksu karnego, z uwzględnieniem problemu zgodności przedmiotowej regulacji z zasadą prawo karne-ultima ratio. Rozdział drugi obejmuje kwestię specyfiki przestępstwa stalkingu. Zwrócono uwagę na związane z nietypowością tego przestępstwa trudności w jego definiowaniu. Przeanalizowano najważniejsze cechy stalkingu, takie jak osaczenie i kontrola ofiary, ciągłość zachowania sprawcy, powtarzalność oraz uporczywość jego działania. Rozważono też zagadnienie zależności pomiędzy stalkingiem a przemocą emocjonalną, a także kwestię kontekstu działania sprawcy. Zwrócono uwagę na pozorną nieszkodliwość pojedynczych zachowań składających się na zachowanie stalkera. Na tle antystalkingowych regulacji anglosaskich poddano tam weryfikacji tezę dotyczącą nieodzwierciedlenia w pełni na gruncie polskiego kodeksu karnego charakteru zjawiska stalkingu. W rozdziale trzecim przedstawiono analizę uporczywego nękania w ujęciu regulacji antystalkingowych. Rozważono zarówno znamię czynnościowe w postaci nękania, jak i związane z nim znamię uporczywości w aspekcie przedmiotowym. Zgłoszono zastrzeżenia co do zawartego tam sformułowania „uporczywe nękanie”, przedstawiając w tym zakresie postulaty de lege ferenda.

Rozdział czwarty odnosi się do kwestii reakcji ofiary (victim response) stalkingu, rozumianej jako skutek zachowania sprawcy wobec osoby pokrzywdzonej. Na tle rozwiązań anglosaskich przeanalizowano w szczególności znamiona czynu z art. 190a § 1 k.k. w postaci wzbudzenia uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia oraz istotnego naruszenia prywatności, zwracając uwagę zarówno na subiektywne jak i obiektywne kryteria oceny tych elementów. Poddano analizie kwestię zasadności wprowadzenia alternatywnego znamienia skutku w postaci istotnego naruszenia prywatności ofiary. Dokonano gruntownej oceny nowelizacji polskiego kodeksu karnego z dnia 31 marca 2020 r., wprowadzającej do typizacji stalkingu dodatkowe alternatywne znamiona skutku w postaci uzasadnionego okolicznościami poczucia poniżenia lub udręczenia. W rozdziale tym zweryfikowano ww. tezę o możliwości adekwatnego odzwierciedlenia skutku aktywności stalkera za pomocą ogólnej kategorii psychicznej udręki, stanowiącej odpowiednik anglosaskiego emotional distress. W odniesieniu do alternatywnych znamion skutku czynu zabronionego z art. 190a § 1 k.k. zgłoszono też postulaty de lege ferenda. W rozdziale piątym dokonano analizy strony podmiotowej stalkingu, uwzględniając różnice pomiędzy rozwiązaniami anglosaskimi a polskimi w zakresie ogólnych zasad konstruowania wymogów mens rea. W regulacjach anglosaskich charakterystyczne jest relatywizowanie wymagań strony podmiotowej do poszczególnych elementów czynu zabronionego, podczas gdy w polskim kodeksie karnym co do zasady są one odnoszone do całości czynu zabronionego. Uwagę zwracają m.in. przykłady antystalkingowych regulacji anglosaskich, gdzie – inaczej niż w polskim odpowiedniku – istotnie ogranicza się wymogi mens rea w odniesieniu do znamienia skutku w postaci wywołania poczucia strachu. W rozdziale tym dokonano weryfikacji tezy dotyczącej zbyt wysokich wymogów mens rea w typizacji z art. 190a § 1 k.k., nieadekwatnych do charakteru wszystkich możliwych odmian stalkingu. Powołując się na rozwiązania anglosaskie, w zakresie strony podmiotowej zgłoszono postulaty de lege ferenda, jednak nie tylko w odniesieniu do samej typizacji stalkingu, ale też do rozwiązań zamieszczonych w części ogólnej polskiego kodeksu karnego. Rozdział szósty został poświęcony tematyce cyberstalkingu. Przeanalizowano problem relacji pomiędzy cyberstalkingiem a stalkingiem tradycyjnym. Ze względu na specyfikę działań sprawcy w cyberprzestrzeni podjęto rozważania co do celowości wprowadzenia oddzielnego uregulowania cyberstalkingu, przy uwzględnieniu szczególnych rozwiązań w tym zakresie w krajach anglosaskich. Rozdział siódmy dotyczy zależności pomiędzy stalkingiem a innymi typami zachowań. Szczególną uwagę zwrócono na podobieństwo konstrukcji czynu zabronionego groźby karalnej oraz typizacji stalkingu w odmianie obejmującej wywołanie poczucia zagrożenia. Nacisk położono też na relacje pomiędzy stalkingiem a zmuszeniem, w związku z którymi zaproponowano zmiany legislacyjne – nie tylko w zakresie art. 190a § 1 k.k., ale również art. 191 § 1 k.k. W oparciu zaś o przykładowe anglosaskie regulacje antystalkingowe przedstawiono zależności pomiędzy stalkingiem a harassment (nękanie). Podkreślono również relacje między przemocą a przestępstwem stalkingu. W rozdziale ósmym przeanalizowano m.in. strukturę antystalkingowych regulacji prawnych w ujęciu prawnoporównawczym, podkreślając kwestię różnorodności odmian przestępstwa stalkingu. Zawarto tam również uzupełniającą ocenę regulacji stalkingu w polskim kodeksie karnym pod kątem zgodności z zasadą nullum crimen sine lege certa. W szczególności przywołano orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, w ramach którego wypracowane zostały tzw. konstytucyjne standardy określoności regulacji prawnokarnych. Dokonano ostatecznej weryfikacji tezy badawczej dotyczącej niespełnienia przez polskie uregulowanie antystalkingowe wymagań zasady maksymalnej określoności czynu zabronionego. W konsekwencji, sformułowano postulaty de lege ferenda poddające pod rozważenie ewentualne doprecyzowanie treści polskiej typizacji stalkingu. Przybliżono też zagadnienie zbiegu przepisów typizujących stalking oraz inne czyny zabronione. W załączniku do rozprawy zamieszczono postulowaną treść przepisów typizujących stalking lub nękanie oraz innych regulacji polskiego kodeksu karnego związanych ze zjawiskiem nękania lub stalkingu bądź z obecną treścią art. 190a § 1 k.k.